

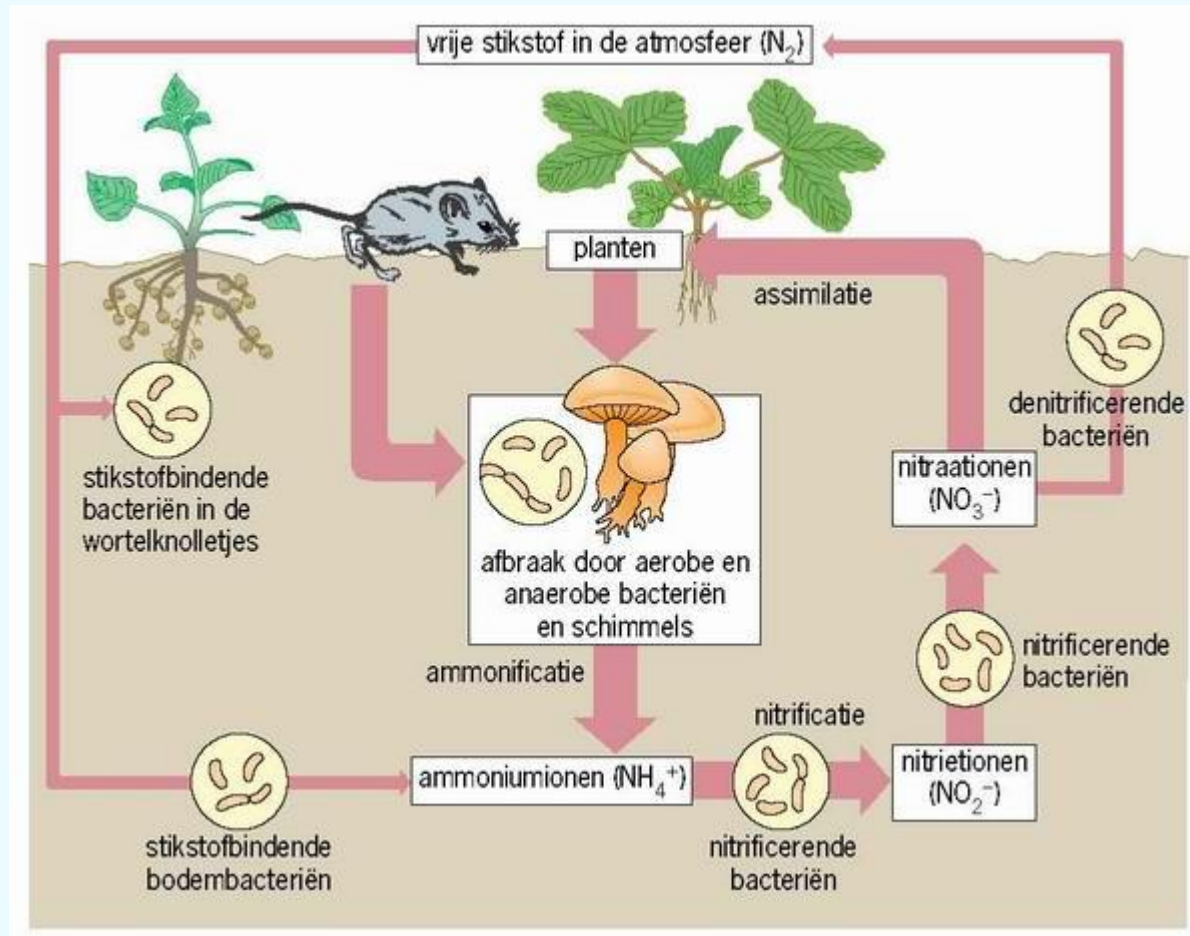
RESEARCH CENTRE

Abiotiek en beheer: hoe werkt stikstof en hoe gaan we er mee om?

BIOGEOCHEMICAL WATER-MANAGEMENT & APPLIED RESEARCH ON ECOSYSTEMS

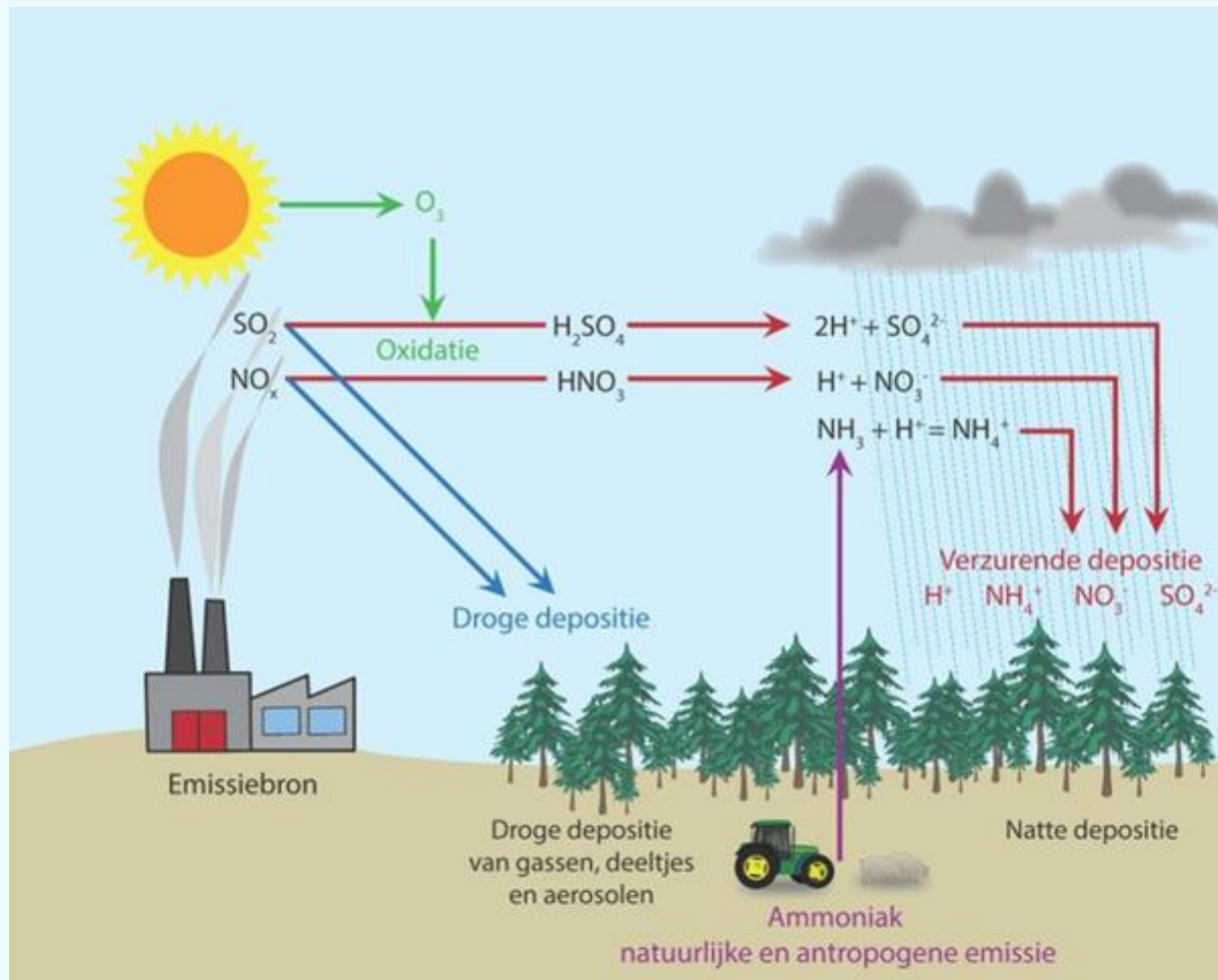

De atmosfeer bestaat voor 80% uit niet-reactief stikstofgas (N_2)

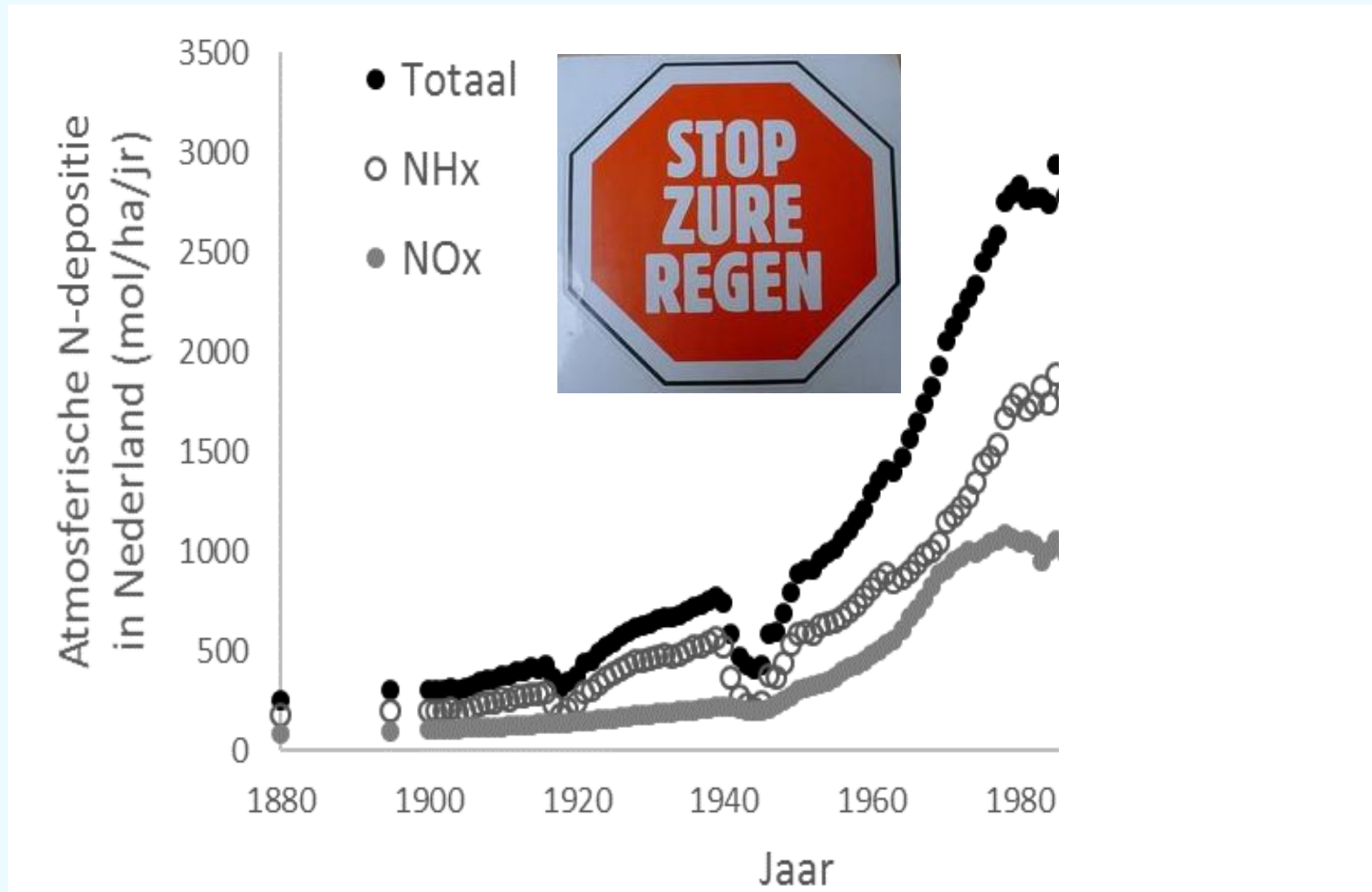

Wat is dan het probleem?

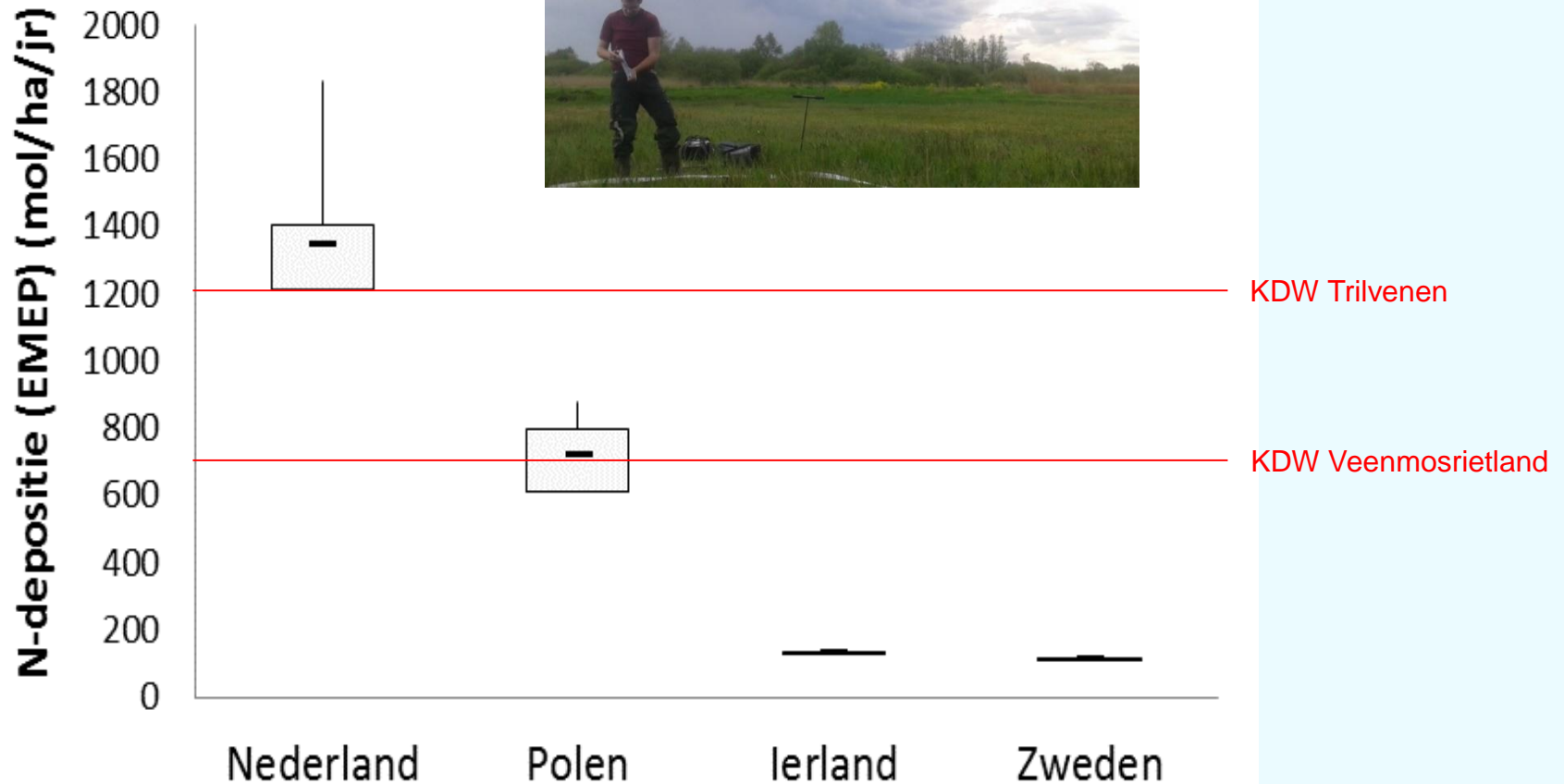
Depositie van reactief NO_x en NH_x

Verloop N-depositie Nederland

Huidige N-depositie in Nederland

Risico N-depositie voor vegetatie Verzuring

Natuurlijke successie (gestuurd door verzuring -> afname buffercapaciteit bodem):

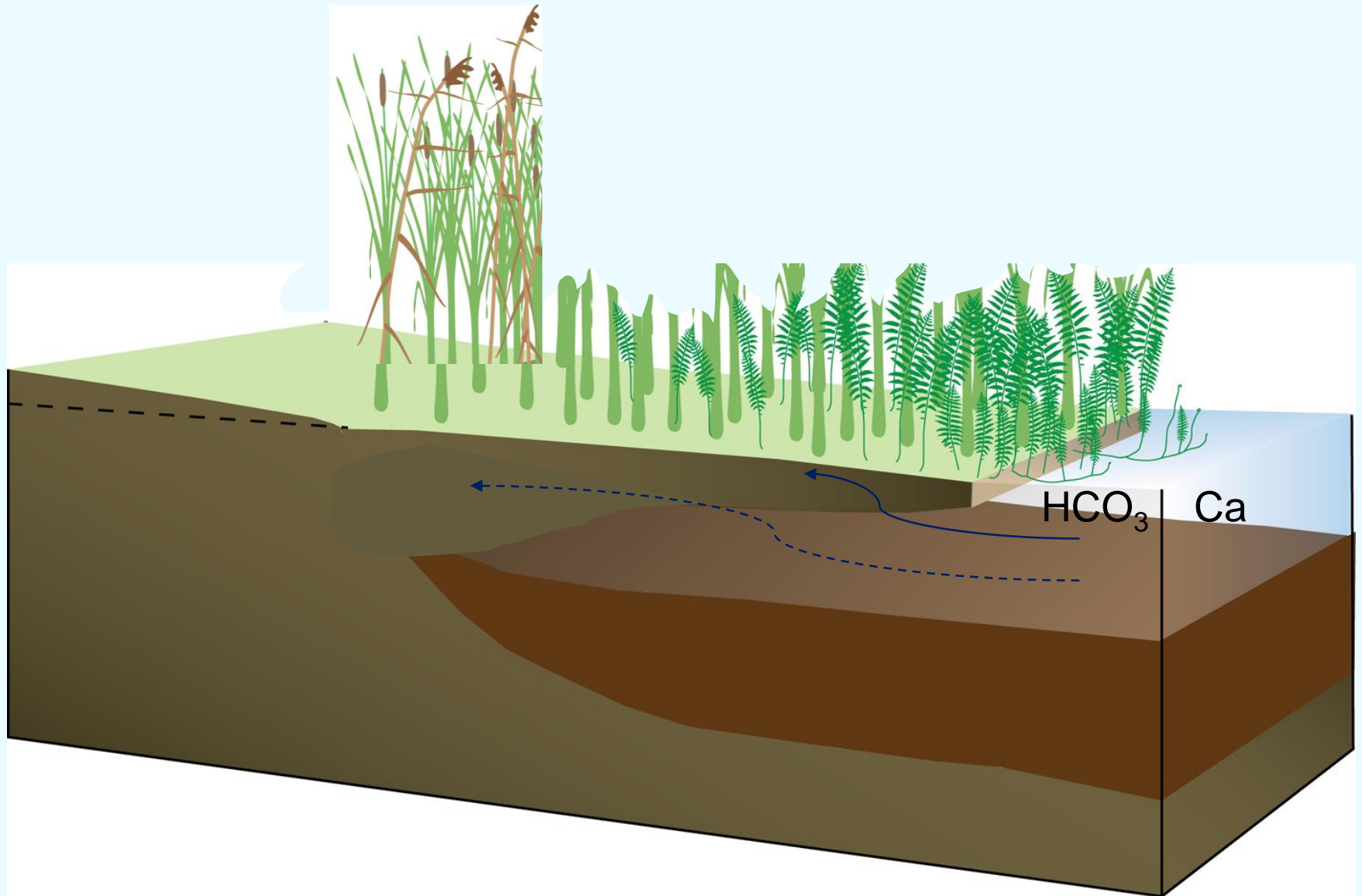
- Minder aanvoer gebufferd (grond)water
- Verdroging: oxidatieprocessen (zuur producerend)

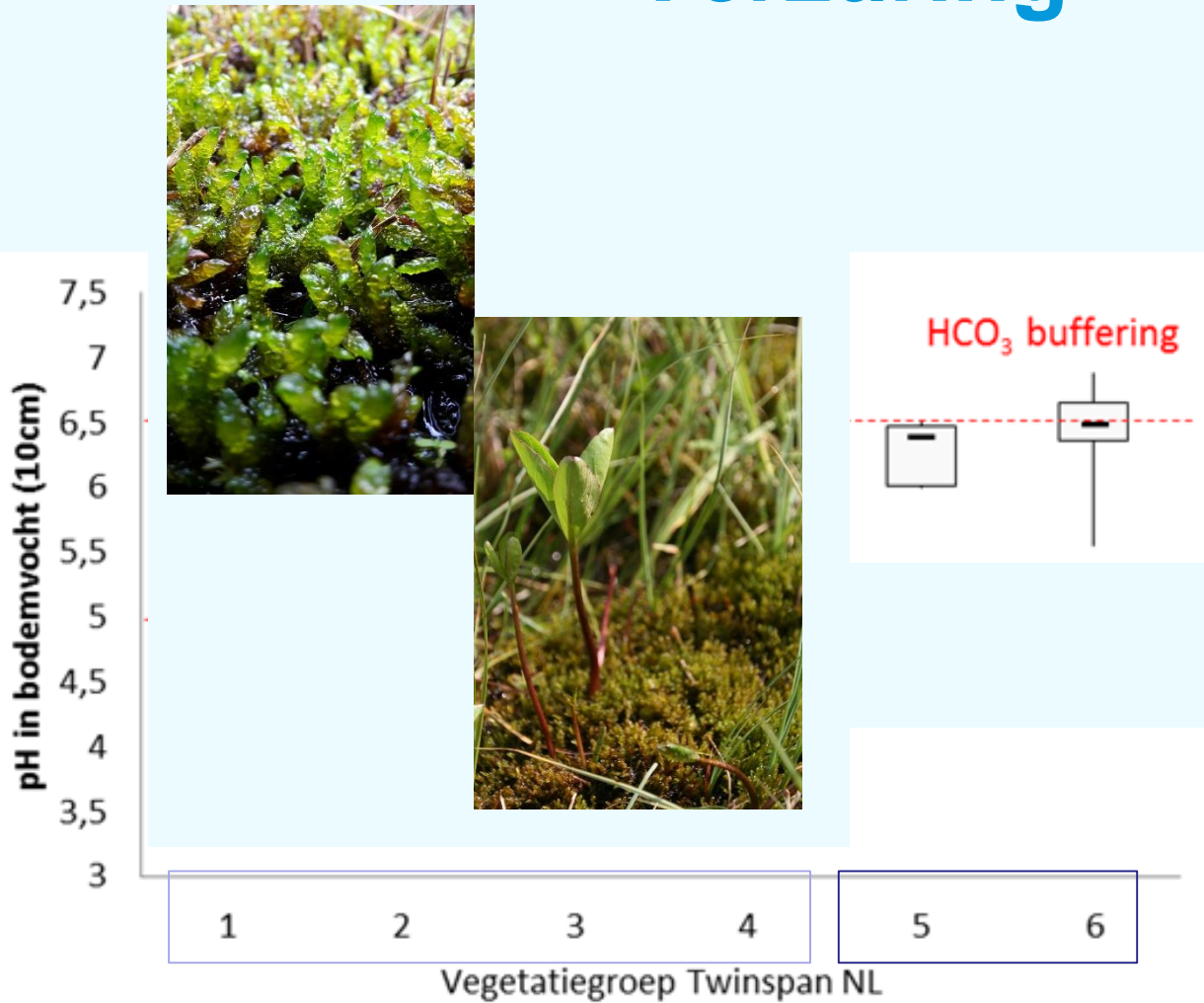
- Extra bron verzuring: Atmosferische N-depositie

Natuurlijke successie vegetatie

Verzuring

1: zuur – nutriënten arm (veenheide)

2: basenarm – nutriënten arm (overgangsveen)

3: basenarm – nutriënten rijk (veenmosrietland)

4: verzurend – nutriënten arm (overgangsveen)

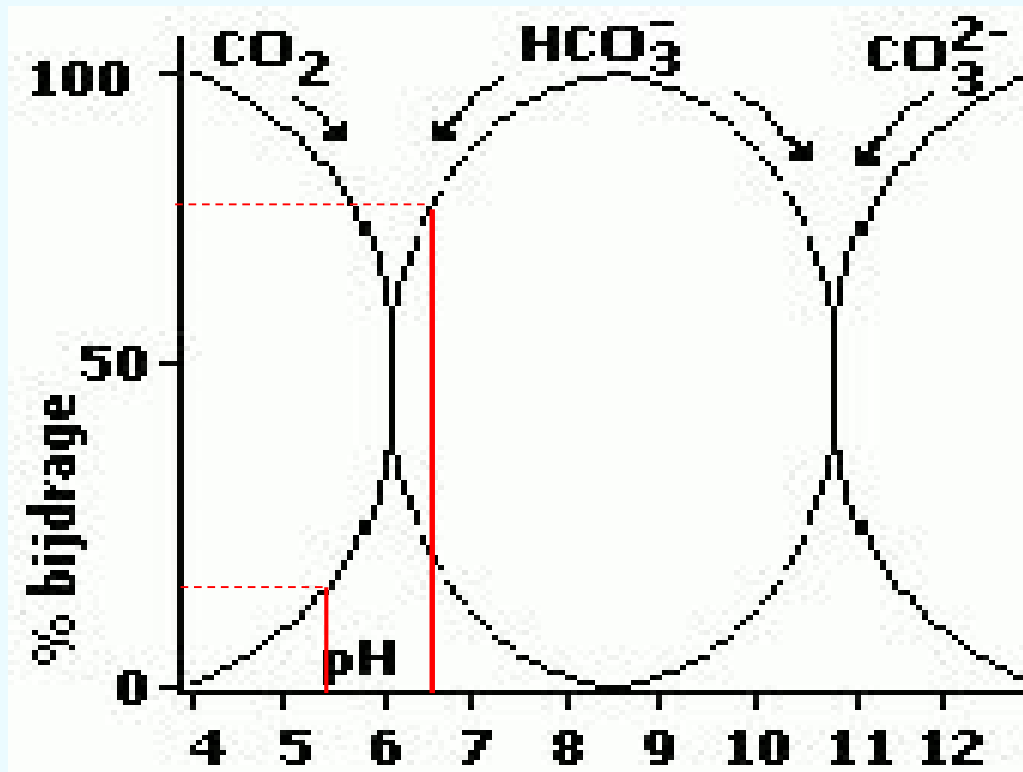
5: matig basenrijk – nutriënten arm (matig trilveen)

6: basenrijk – nutriënten arm (trilveen)

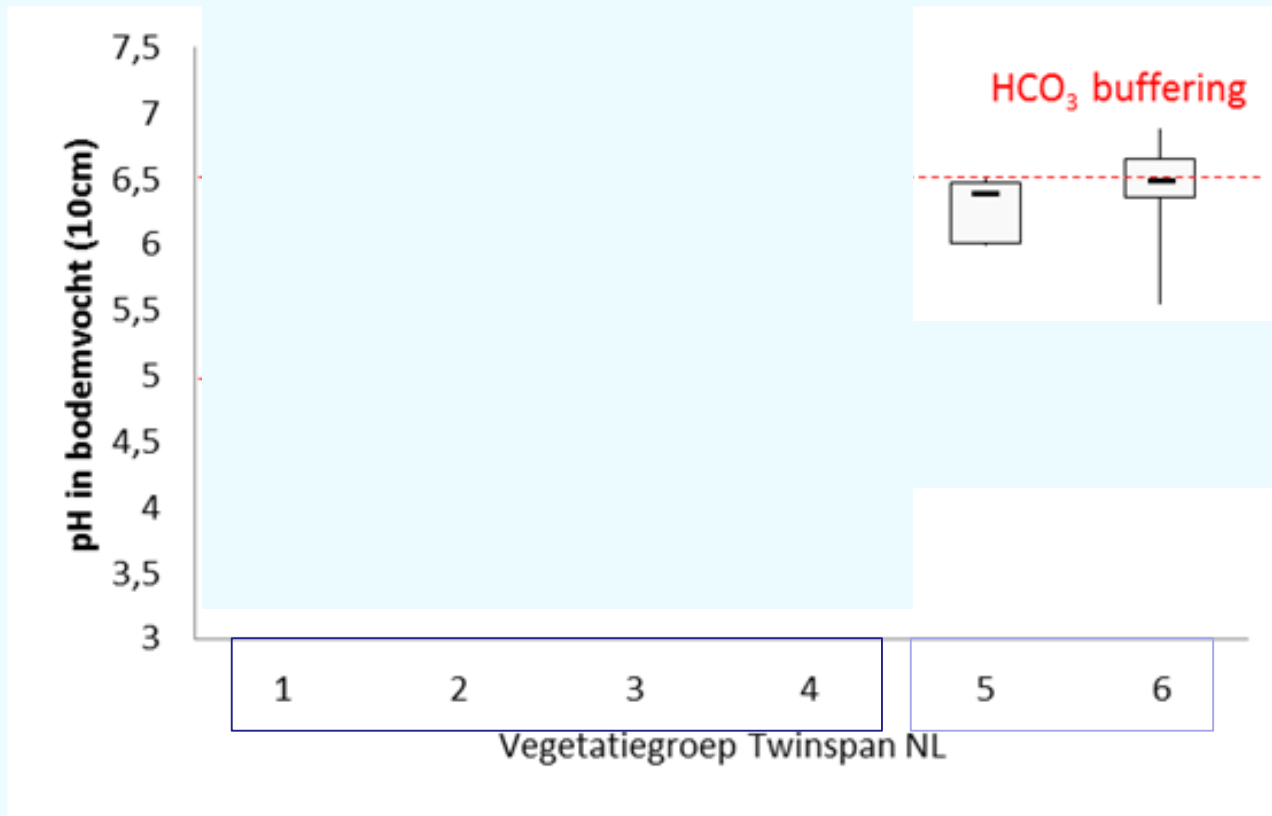
Verzuring

Trilvenen (gemiddelde pH 6,5): HCO_3^- buffering

Verzuring

1: zuur – nutriënten arm (veenheide)

2: basenarm – nutriënten arm (overgangsveen)

3: basenarm – nutriënten rijk (veenmosrietland)

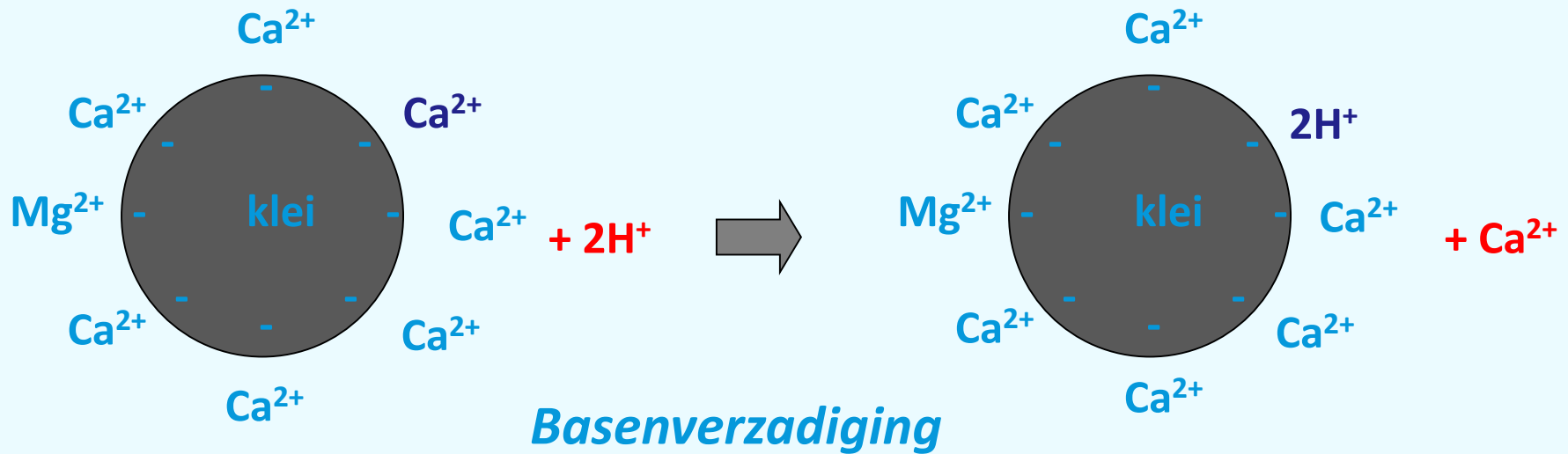
4: verzurend – nutriënten arm (overgangsveen)

5: matig basenrijk – nutriënten arm (matig trilveen)

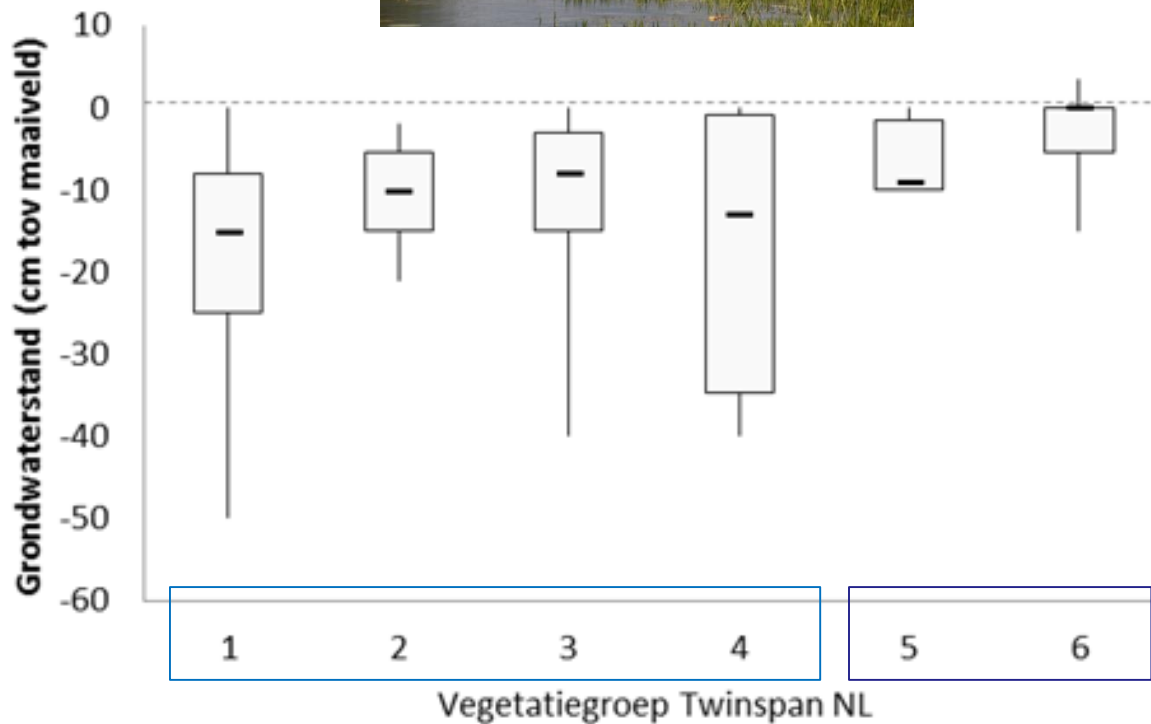
6: basenrijk – nutriënten arm (trilveen)

Verzuring

Overgangsvenen en Veenmosrietlanden in kationenuitwisseling (CEC) buffering

Hydrologie (grondwaterstand)

1: zuur – nutriënten arm (veenheide)

2: basenarm – nutriënten arm (overgangsvveen)

3: basenarm – nutriënten rijk (veenmosrietland)

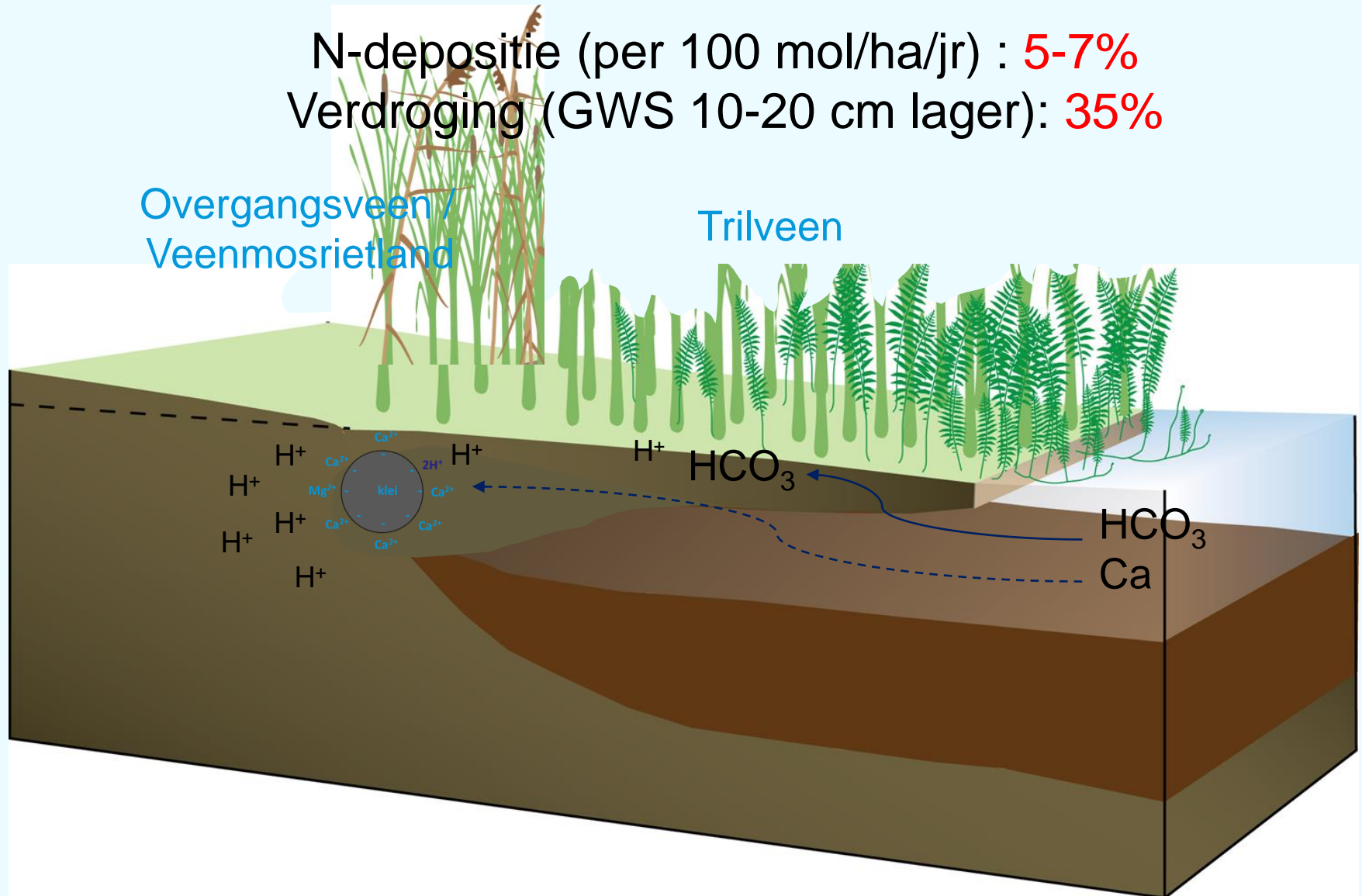
4: verzurend – nutriënten arm (overgangsvveen)

5: matig basenrijk – nutriënten arm (matig trilveen)

6: basenrijk – nutriënten arm (trilveen)

Bijdrage verzuring (afname buffering)

N-depositie (per 100 mol/ha/jr) : **5-7%**
Verdroging (GWS 10-20 cm lager): **35%**

Risico N-depositie voor vegetatie Vermesting

Zowel nitraat (NO_3) als ammonium (NH_4) zijn voedingsstoffen voor vegetatie

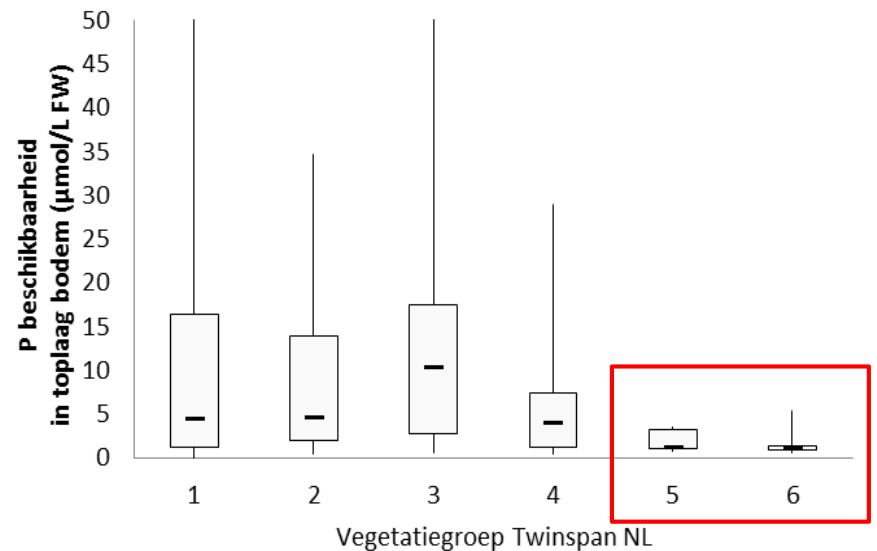
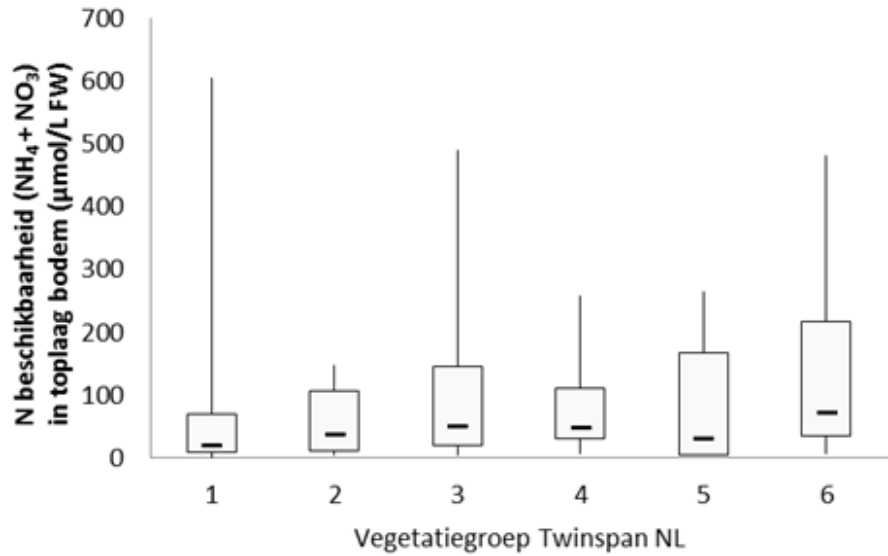
Wanneer is er sprake van vermesting (criteria)?

- Verhoogde concentraties nutriënten in de plant (N, P)
- Verhoogde gemiddelde plantbiomassa & -productie
- Kwalitatieve veranderingen in soortensamenstelling

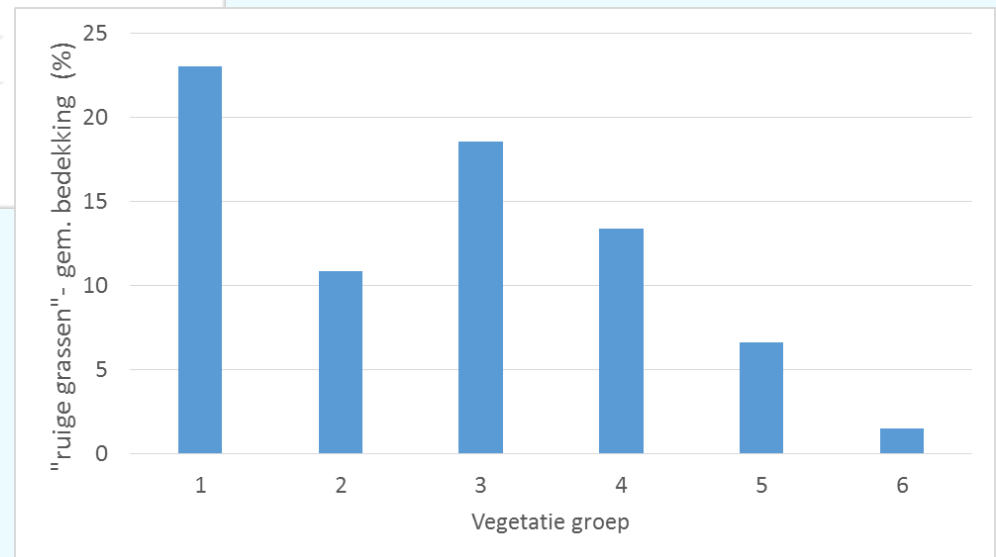
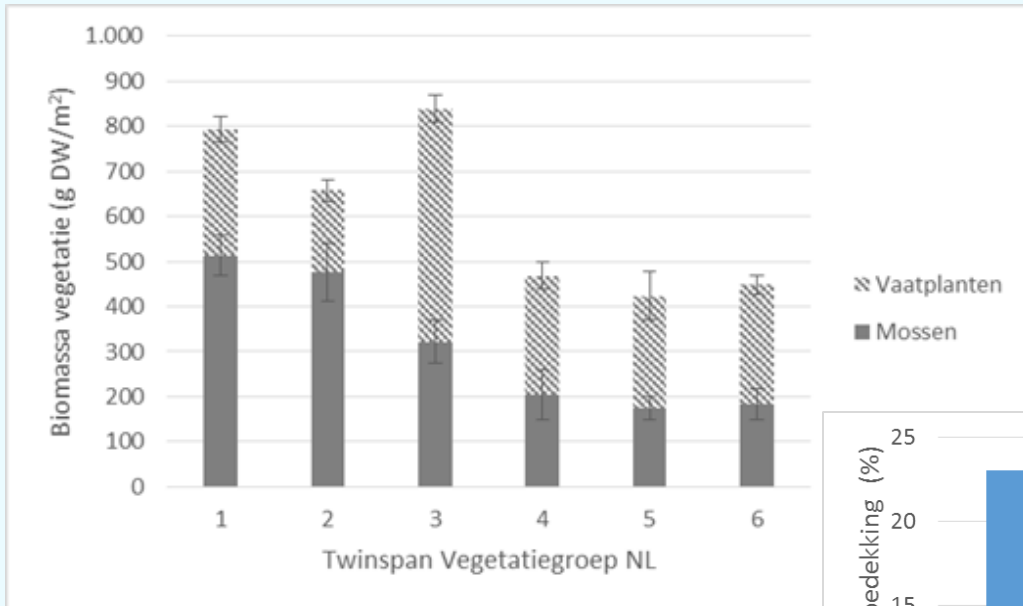
Vermesting

Beschikbaarheid nutriënten

Vermesting

Biomassa en veranderingen in vegetatie?

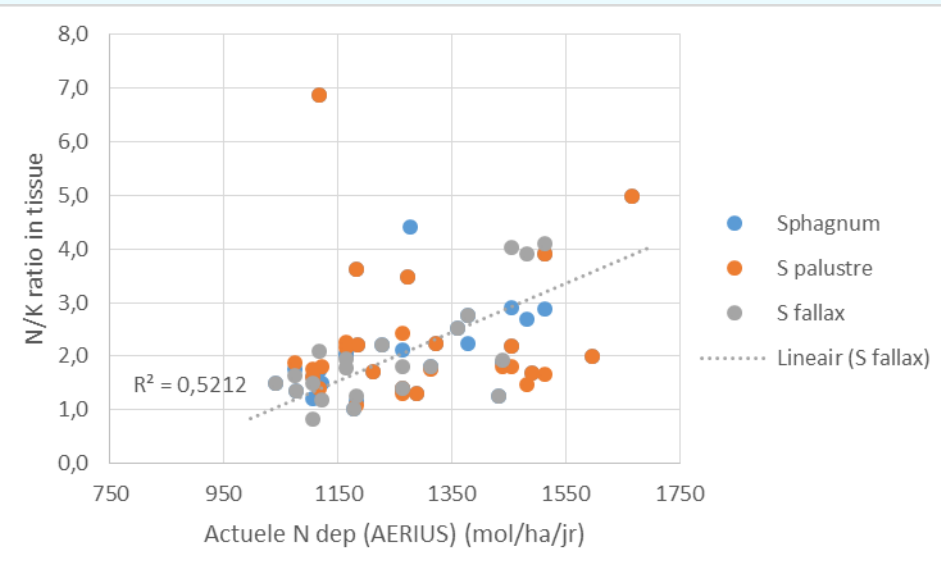
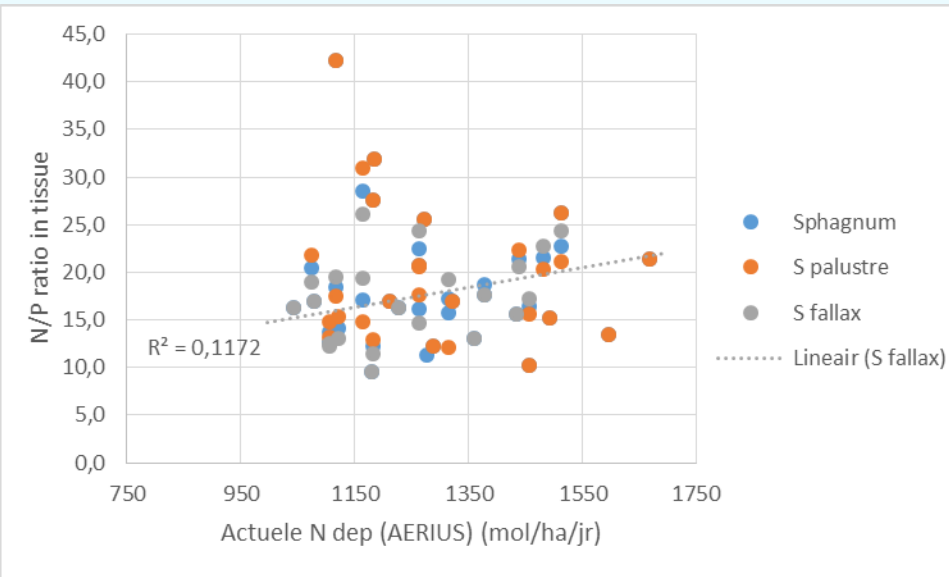

(n.b. 'ruigere grassen': Pijpenstrootje, Gestreepte Witbol, Pitrus, Rood Zwenkgras, Fioringras, Hennegras)

Vermesting

Relatief meer N in *Sphagnum* bij hoge N depositie

Risico N-depositie voor vegetatie Toxiciteit

- Zowel in natte, als in zure bodems remming nitrificatie → accumulatie ammonium
- Dit onderzoek geen direct bewijs voor toxische effecten: experimenten nodig!

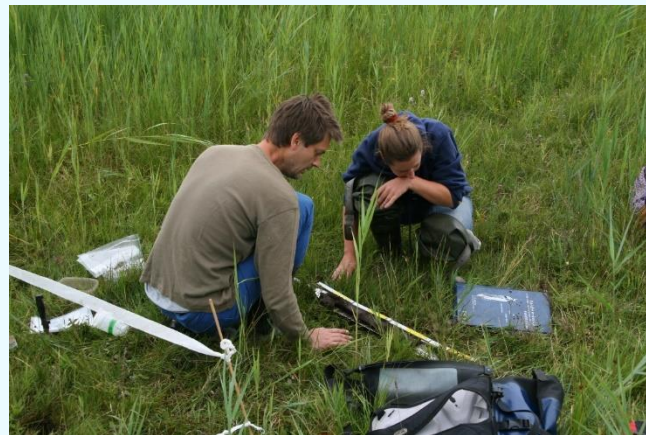
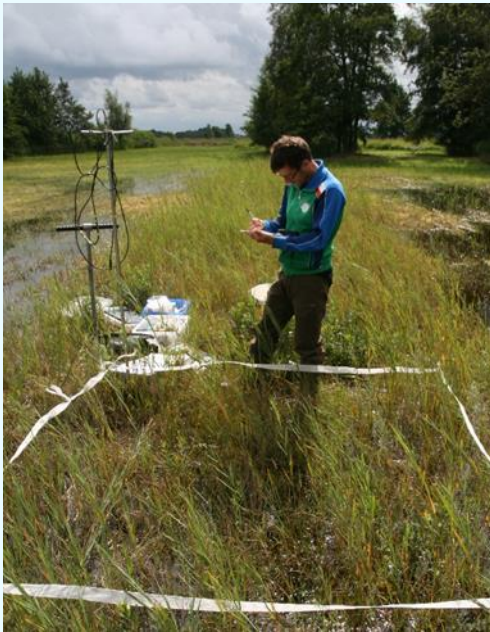

Om te onthouden tussendoor:

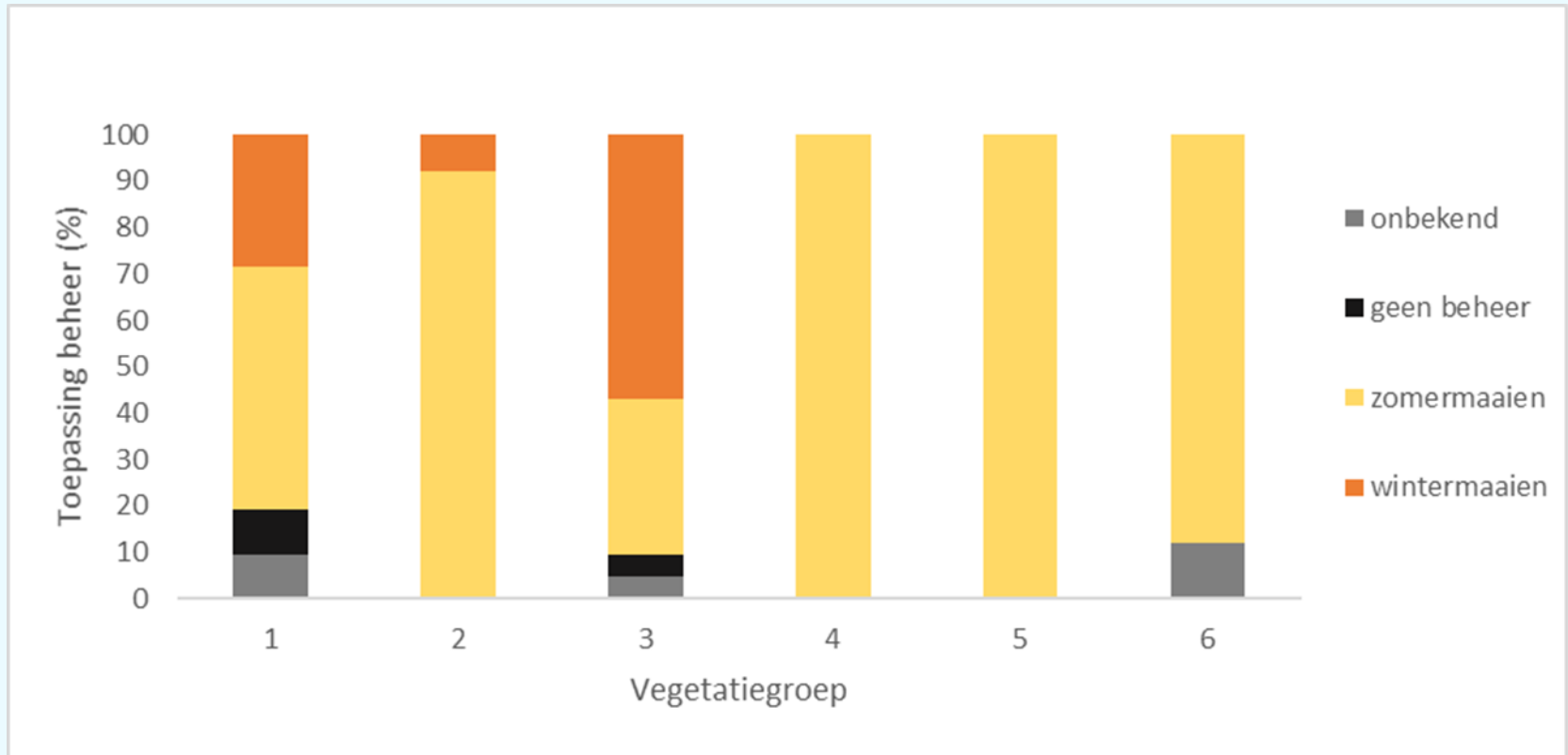
- **Sturende parameters voor Trilveen:**
Hoge grondwaterstanden, HCO_3 -buffermechanisme en P-limitatie
- Hoge N depositie: minder gevoelig mits buffering hoog is, maar blijft verzurend effect!
- **Sturende parameters voor Overgangsvennen:**
grondwaterstand (mate van verzuring), CEC-buffermechanisme, veenmos ontwikkeling, nutriëntenbeschikbaarheid
- Veenmosrietland gekenmerkt door hoge nutriëntenbeschikbaarheid en vaatplanten biomassa
- Hoge N depositie: vermestend effect (toename in veenmos) en verzurend effect (afname buffering 5-7%)

Leuk dat onderzoek...

Maar wat betekent dit nu voor beheer?

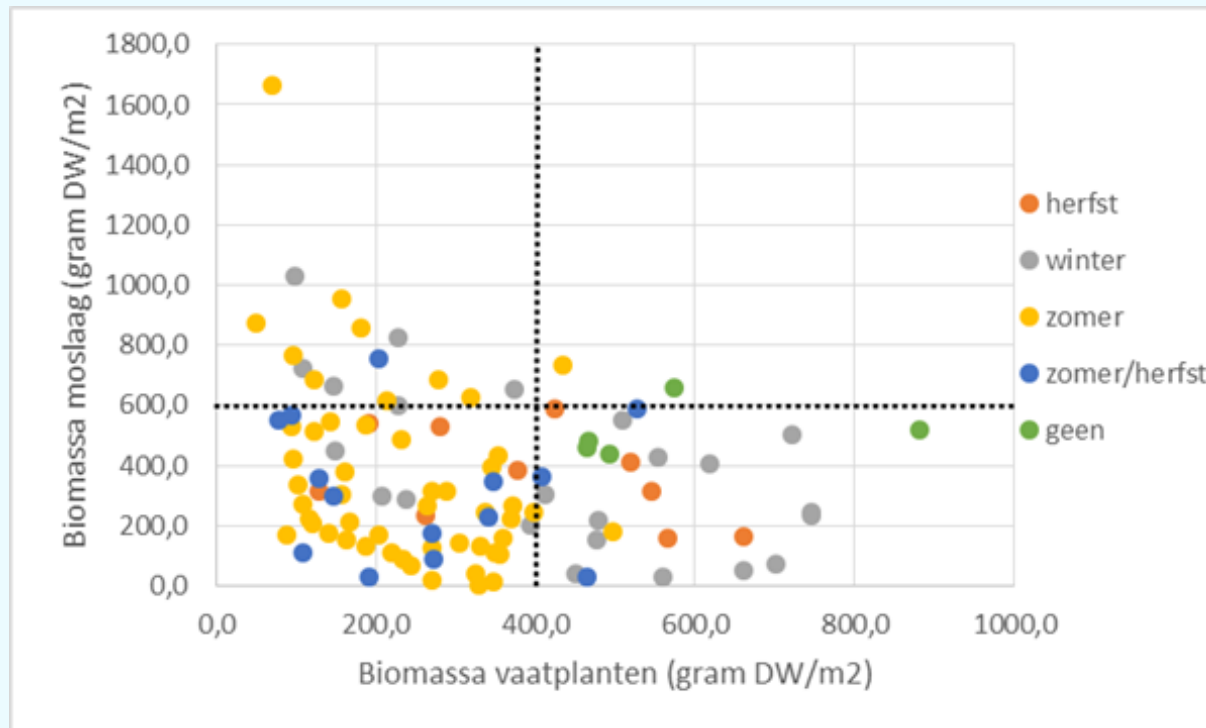

Maaibeheer

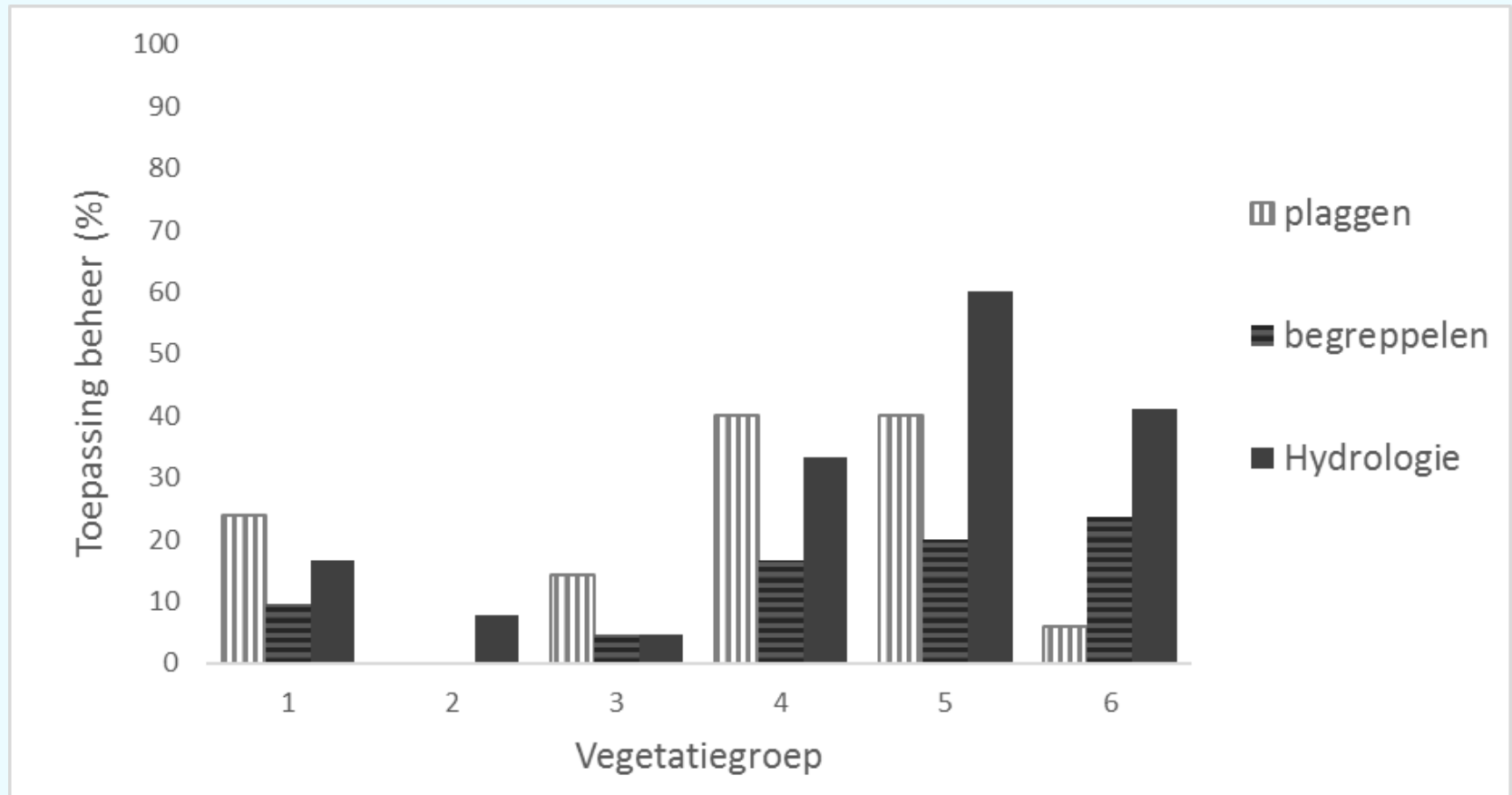

Maaibeheer

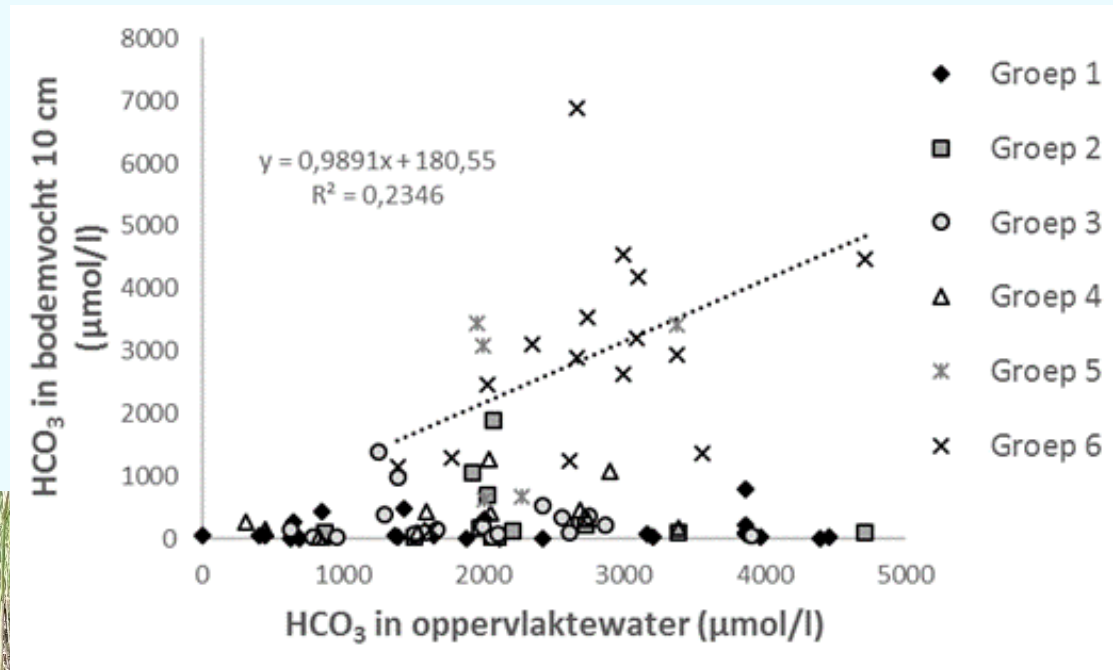
- Zomer/herfst maaien: lagere N, P en K gehalten in vaatplanten (t.o.v. wintermaaien of zonder maaien)
- Zonder maaien blijven nutriëntenconcentraties hoger in de bodem & mossen

Hydrologisch beheer

Inundatie met oppervlaktewater?

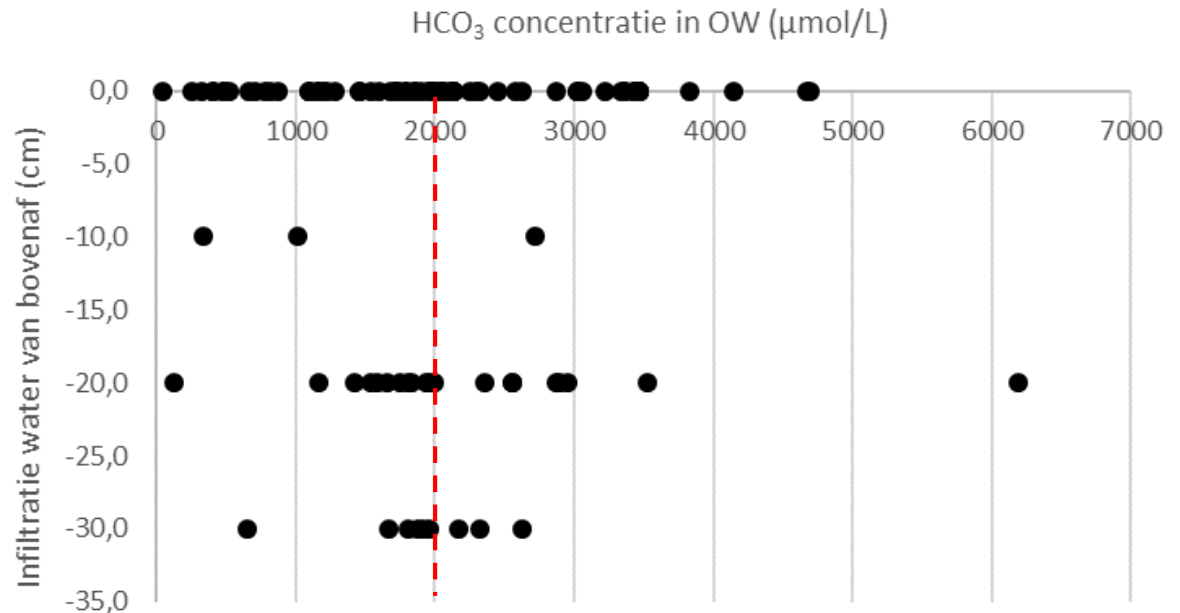
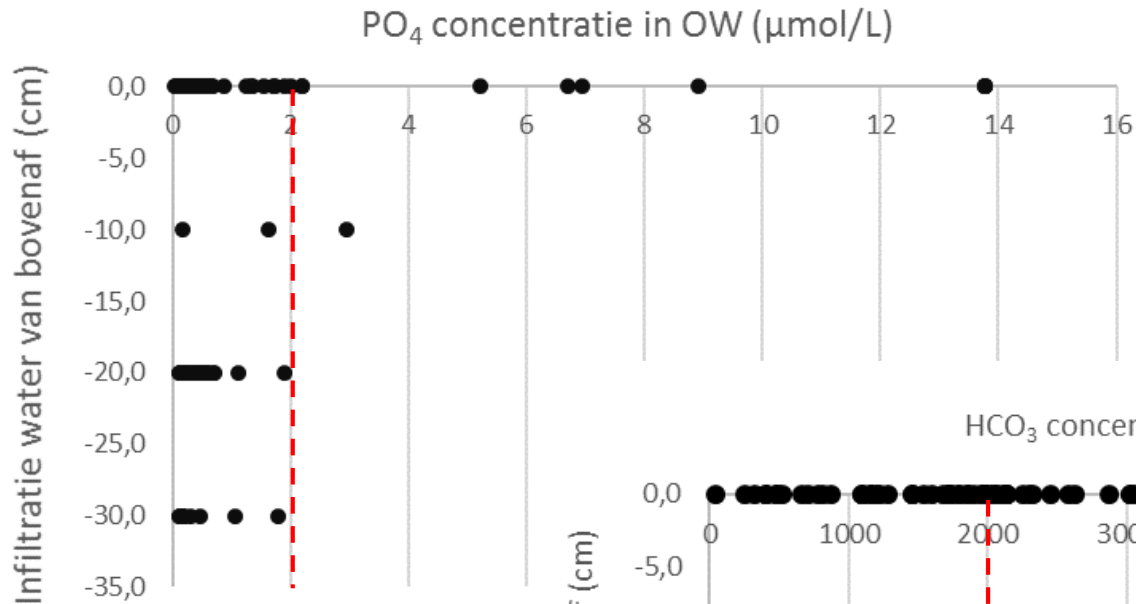
Aanvoer
oppervlaktewater:

HCO₃ > 2000 μmol/l
Ca > 1000 μmol/l

Kwaliteit oppervlaktewater

Lokale bekalking
compensatie voor
tekort buffering in
Oppervlaktewater?

Samenvattend

Gevoeligheid voor N-depositie groter in overgangsvenen dan in trilvenen

Uitzakken grondwaterstanden (en gebrek aan kwel) meest sturende factor

Aanvoer buffering via oppervlaktewater meest effectieve maatregel, mits:

lage P concentratie

hoge HCO_3 en Ca concentratie

Maaibeheer leidt tot verschraling, zomermaaien bevordert tevens moslaag

Namens het onderzoeksteam bedankt voor jullie aandacht!

Onderzoekcentrum B-WARE & Radboud Universiteit Nijmegen:

Jose van Diggelen, Gijs van Dijk, Fons Smolders, Roland Bobbink, Leon Lamers

Witteveen+Bos: Casper Cusell, Sebastian Schep

Royal Haskoning DHV: Tom van den Broek

Altenburg & Wymenga: Jasper van Belle, Ivan Mettrop

Universiteit van Amsterdam: Annemieke Kooijman

Onderzoeksdoelen

- Rol van N-depositie in overgangs- en trilvenen beter begrijpen
- Wat is de rol die andere nutriënten, zoals fosfor, hierbij spelen
- Vaststellen of en hoe de Natura 2000-doelen bij de huidige en toekomstige N-depositie beheersmatig haalbaar zijn
- Evaluatie van beheermethoden om tot efficiënter beheer te komen

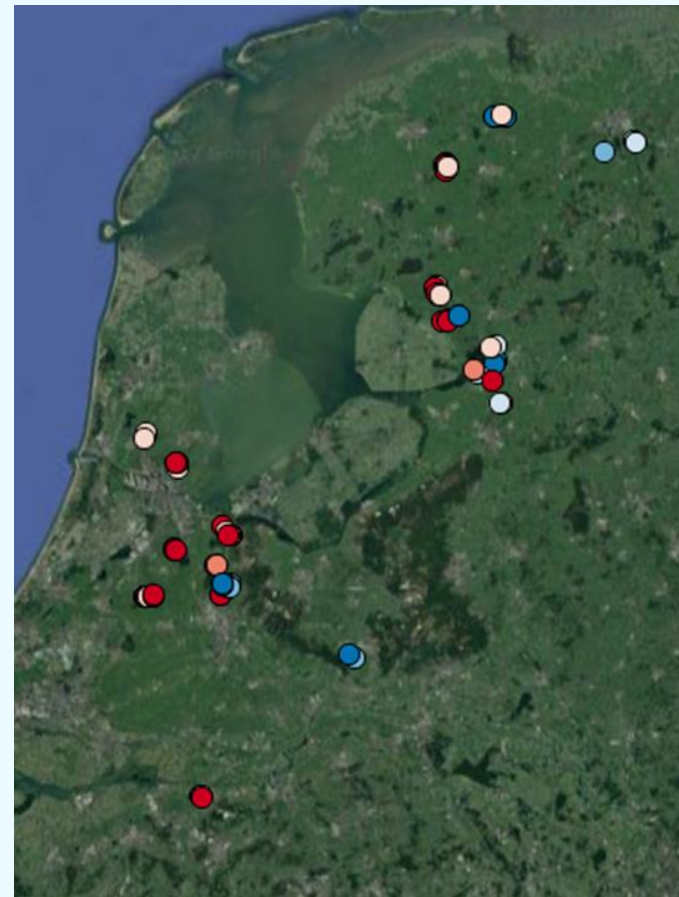
Onderzoeksvragen

- Welke biotische kwaliteit van overgangs- en trilvenen is in de Nederlandse laagveengebieden aanwezig?
- Is er een relatie tussen de biotische kwaliteit en de abiotiek (o.a. stikstofdepositie) van de standplaats?
- Is er een relatie tussen de (a)biotische kwaliteit en het gevoerde beheer?
- Zijn er aanwijsbare verschillen in de snelheid en het verloop van de successie?
- Welke beheermaatregelen hebben welke effecten en zijn onder welke omstandigheden het beste toepasbaar?

Veldonderzoek 2015-2016

In totaal zijn er 110 locaties van trilvenen en veenmosrietlanden bemonsterd in 19 Nederlandse laagveengebieden verdeeld over 8 provincies:

Provincie	Gebied
Friesland	Alde Feanen de Mieden Rottige Meenthe
Overijssel	Wieden Weerribben Olde Maten & SG van Hasselt
Utrecht	Botshol Tienhoven Westbroekse Zodden Molenpolder
Zuid-Holland	Nieuwkoopse plassen
Noord-Holland	Het Hol Naardermeer Ilperveld Wormer Jisperveld
Gelderland	Binnenveld
Noord-Brabant	Langstraat
Groningen	Zuidlaardermeer Onlanden

Methode veldonderzoek

- Per veldlocatie is bepaald:
  - Vegetatie opname (plot 2x2 meter)
    - Bedekking kruidlaag & moslaag
  - Dikte levende moslaag & actuele GWS
  - Prikstokmetingen voor EGV profielen (indien mogelijk in raai van sloot -> plot)
- Per veldlocatie is verzameld:
  - Kruidlaag & levende moslaag van een vast oppervlakte
    - Biomassa opbrengst & nutriëntenanalyse
  - Bodemvocht (0-10cm), grondwater (50-60cm), oppervlaktewater
    - Bepalen nutriëntenrijkdom & buffering water
  - Toplaag bodem/kragge (0-10cm)
    - Analyse buffering & nutriëntenrijkdom bodem